

PRZEGLĄD CZASOPISM TEOLOGICZNYCH

Kontakt wymienny podjęły ze Śląskimi Studiami Historyczno-Teologicznymi redakcje następujących czasopism, które będziemy kolejno omawiać na łamach Studiów:

Angelicum (Roma),
 Archiv für katholisches Kirchenrecht (München — Mainz),
 Dialogo ecumenico (Salamanca),
 Irenicon (Chevetogne),
 Ius canonicum (Pamplona),
 Katholische Nachrichten Agentur (Bonn),
 Nouvelle Revue Théologique (Louvain),
 Revue de droit canonique (Strasbourg),
 Studia Theologica Varsaviensia (Warszawa),
 Teologia y vida (Santiago de Chile),
 Theologische Revue (Münster),
 Theologisches Jahrbuch (Leipzig).

ARCHIV FÜR KATHOLISCHES KIRCHENRECHT. Mit besonderer Rücksicht auf die Länder Deutscher Zunge. Hundertneunddreissigster Band. Jahrgang 1970. Verlag Kirchheim Mainz/Rhein.

Archiv für katholisches Kirchenrecht jest czasopismem zajmującym się problematyką prawa kanonicznego ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki i potrzeb Kościołów Lokalnych niemieckiego obszaru językowego. Redaguje je dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Monachijskiego, profesor Klaus Mörsdorf, przy współpracy dwóch profesorów tegoż Instytutu, Karola Weinzierla i Audomara Scheuermanna. Każdy rocznik składa się z dwóch zeszytów, które ukazują się w odstępach półrocznych przy zachowaniu paginacji ciągłej dla całego rocznika. Poszczególne zeszyty zawierają następujące działy: 1. rozprawy; 2. przyczynki; 3. kościelne akty prawne i rozstrzygnięcia; 4. państwowe akty prawne i rozstrzygnięcia; 5. umowy między Kościołem i państwem; 6. kronikę kościelno-prawną; 7. recenzje; 8. przegląd bibliograficzny.

Dział rozpraw obejmuje dziewięć pozycji o bardzo zróżnicowanej tematyce. Podkreślić należy z uznaniem, że aż siedem z nich zajmuje się zagadnieniami bezpośrednio związanymi ze współczesną problematyką kanonistyczną. Wprawdzie jedna z tych pozycji ma charakter sprawozdania z obrad Międzynarodowego Kongresu Kanonistów (E. Corecco, *Kritische Erwägungen zum Internatio-*

nales Kongres für Kanonisches Recht in Rom vom 14. bis 19 Januar 1970), ale właśnie dzięki temu ścisłe powiązanie omawianego rocznika AfkKR z tą problematyką zostało jeszcze bardziej podkreślone.

Aż trzy rozprawy zajmują się zagadnieniami związanymi z eklezjalną strukturą Kościoła. Należą do nich dwa artykuły W. Aymansa pt. *Die Communio Ecclesiarum als Gestaltgesetz der einen Kirche* i *Ab Apostolica Sede recognitum. Erwägungen zu der päpstlichen Bestätigung des Statutes für die Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland* oraz artykuł E. Corecco pt. *Katholische' Landeskirche' im Kanton Luzern. Das Problem der Autonomie und der synodalen Struktur der Kirche*.

W. Aymans w swoim pierwszym artykule omawia specyfikę struktury eklezjalnej Kościoła katolickiego. Autor analizuje najpierw znaczenie językowe słowa *Ecclesia* w dokumentach Soboru Watykańskiego II, a następnie wzajemną relację między Kościołem Powszechnym, a Kościołami partykularnymi, poświęcając szczególną uwagę wydobyciu eklezjalnej treści formuły *Communio Ecclesiarum*, jej wpływowi na właściwe zrozumienie struktury eklezjalnej Kościoła Powszechnego oraz jej hierarchicznej budowy. Autor dochodzi do wniosku, że nauka Soboru Watykańskiego II o *Communio ecclesiarum*, oparta o lapidarną formułę konstytucji dogmatycznej o Kościele: *in quibus et ex quibus*, wymaga dalszego pogłębienia.

Drugi artykuł tego samego autora wychodzi w dużej mierze poza zapowiedziane tytułem ramy, ponieważ w znacznej swojej części zajmuje się dwoma ogólniejszymi zagadnieniami, a mianowicie kwestią mocy prawnej uchwał podejmowanych na synodach pastoralnych, wskazując m.i. na błędne założenia, które były zawarte w projekcie statutu skorygowanego potem przez Stolicę Apostolską, oraz kwestię kompetencji legalislacyjnej takich synodów. Artykuł ukazuje nie tylko trudności w przystosowaniu nowych struktur kościelnych do istniejącego porządku prawnego, ale również na niebezpieczeństwo, jakie nieprzemysłane manipulowanie tymi strukturami może przynieść dla dobra wspólnego Kościoła.

Dla E. Corecco ewolucja wzajemnego stosunku Kościoła i państwa na terenie szwajcarskiego kantonu Luzern jest tylko odskocznią i do pewnego stopnia ilustracją dla szczegółowego omówienia problemu autonomii Kościoła w stosunku do państwa w oparciu o dorobek teologii i kanonistyki zwłaszcza protestanckiej, oraz problemu struktury synodalnej Kościoła. Ta struktura synodalna jest jednym z wyznaczników ustroju Kościoła, który to wyznacznik sprawia, że ustrój ten jest nieporównalny do ustroju jakiegokolwiek świeckiego organizmu społecznego, np. państwa.

Zagadnieniem stosunku Kościoła do państwa zajmuje się również artykuł T. Maunza pt. *Die religiöse Neutralität des Staates*. Autor podejmuje w nim wielopłaszczyznową analizę zagadnienia neutralności państwa w stosunku do wspólnot religijnych, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki tego problemu na terenie Niemieckiej Republiki Federalnej.

Zagadnienie ekumenicznych perspektyw i implikacji kościelnego prawa małżeńskiego podejmuje K. Mörsdorf w obszernym artykule pt.: *Matrimonia mixta. Zur Neuordnung des Mischehenrechtes durch das Apostolische Schreiben „Matrimonia mixta“ Papst Paul's VI. vom 31. März 1970"*. W części pierwszej autor ukazuje ewolucję zagadnienia małżeństw mieszanych poczynając od wydania prawa małżeńskiego dla katolickich Kościołów Wschodnich w 1949 r. aż

po wydanie *Motu Proprio „Matrimonia mixta*. W drugiej części podaje wnikliwy komentarz do samego *Motu Proprio*.

Artykuł W. Dorskocila pt. *Zur Frage des Patronatsverzichtes in Oesterreich* zajmuje się wprawdzie tematyką z zakresu historii prawa kanonicznego, osadza ją jednak w kontekście życia współczesnego Kościoła. Punktem wyjścia są bowiem dla autora przepisy *Motu Proprio „Ecclesiae Sanctae*„ znoszące instytucję patronatu. Następnie kreśli autor rozwój tej instytucji w Austrii i na zakończenie podaje propozycję w sprawie rozwiązania spornych problemów, łączących się ze zniesieniem tej instytucji, w odniesieniu do Kościoła Lokalnego w Austrii.

Tematyką ściśle związaną z historią prawa kanonicznego zajmuje się R. Weigand w artykule pt. *Welcher Glossenapparat zum Dekret ist der erste?*, który jest przyczynkiem do badań nad historią dekretu Gracjana. Autor jednak nie uwzględnia w ogóle polskiego dorobku w tej dziedzinie, zwłaszcza studiów A. Vetulaniego nad rękopisem Biblioteki Miejskiej w Gdańsku, a z polskich rękopistów cytuje tylko jeden, mianowicie rękopis Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie.

Do działu rozpraw należy jeszcze obszerna biografia kanonisty niemieckiego Jana Endresa pióra F. Merzbachera pt. *Der Kanonist Johann Nepomuk Endres (1730—1791). Leben und Werk eines deutschen Kirchenchitslehrers vor der Säkularisation*.

W dziale przyczynków na szczególniejszą uwagę zasługuje opracowanie H. Schmitza dotyczące wzajemnej relacji między radą kapłańską a kapitułą katedralną pt. *Priesterrat oder Domkapitel Senat des Bischofs in der Leitung der Diözese?*. Autor nawiązuje do listu okólnego Kongregacji dla Spraw Duchowieństwa skierowanego do przewodniczących krajowych konferencji biskupów z 11. 4. 1970 (AAS 62/1970/459—465) i wysuwa szereg konkretnych propozycji *de lege ferenda*. Jego zdaniem diecezjalne rady kapłańskie powinny otrzymać dotychczasowe uprawnienia kapituły katedralnej, nie wyłączając prawa wyboru wikariusza kapitulnego. Na podkreślenie zasługują również uwagi J. Weitzela pt. *Zivilehen orthodoxer Christen sind wegen Formmangels ungültig*. Dotyczą one wydanego 28. 11. 1970 r. wyroku Sygnatury Apostolskiej, w którym orzeczono nieważność małżeństwa dwóch prawosławnych rytu bizantyńsko-rumuńskiego *ob defectum formae seu ritus sacri*, wymaganej przez Kościół bizantyńsko-rumuński pod sankcją nieważności zawieranego małżeństwa. Autor widzi w tym wyroku konkretne zastosowanie płynące z przyznania przez Sobór Watykański II charakteru eklezjalnego niekatolickim kościołom chrześcijańskim i zastanawia się nad konsekwencjami, jakie z tego wyroku wynikają nie tylko dla judykatury kościelnej, ale przede wszystkim dla nauki Kościoła o małżeństwie chrześcijan niekatolików. Wyrok ten uzyskał bowiem aprobatę papieską 28. 12. 1970 r. i stał się przez to normą prawną obowiązującą w Kościele na wzór ustawy.

Obydwie pozycje sprawiają, że również dział przyczynków w omawianym tomie AfkKR jest bardzo interesujący i mocno osadzony w aktualnej rzeczywistości posoborowego Kościoła. Dwie pozostałe pozycje tego działu: K. Mörsdorfa, *Eduard Eichmann. Zum 100. Geburtstag (14. 2. 1970)* i N. Grassa, *Hans Hermann Lentze Ord. Praem.*, mają charakter przyczynków biograficznych.

Dział trzeci przynosi na początku dokumenty prawne Stolicy Apostolskiej i Dykasterii Kurii Rzymskiej. Tylko niektóre z tych dokumentów podane są w tłumaczeniu niemieckim, jak np. II część Dyrektorium Ekumenicznego wyda-

nego 16. 4. 1970 r. przez Sekretariat dla Zjednoczenia Chrześcijan. Zamieszczony został także wyrok Sygnatury Apostolskiej, który był przedmiotem analizy J. Weitzela. Dział ten zawiera również zestaw dokumentów prawnych wydanych przez konferencję episkopatu niemieckiego oraz przez poszczególnych biskupów.

Pozostałe działy nie zawierają materiałów, które by mogły w szczególniejszy sposób zainteresować polskiego czytelnika. Na podkreślenie zasługuje jednak obszerny przegląd bibliograficzny, który w obydwóch zeszytach obejmuje łącznie 91 stron. Z satysfakcją należy stwierdzić, że w tym przeglądzie nie brak pozycji polskich.

Ks. Stanisław Bista